

Electoral Challenges and Transparency in Ukraine under Martial Law and the Role of Civil Society

UDC: 323.1:342.8:316.42

DOI: <https://doi.org/10.15421/172620>**Kyrychenko Yuriy**Dr.Sc., Full Prof., <https://orcid.org/0000-0002-1212-1622>, j.m.kirichenko_yuriy84@ukr.net**Sergienko Tetiana**Ph.D., Assoc. Prof., <https://orcid.org/0000-0002-4654-9248>, j.m.sergienko7921@gmail.com**Mytiuk Andrii**Ph.D. Student, <https://orcid.org/0009-0007-0867-2724>, j.m.mityuk83@gmail.com*National University «Zaporizhzhia Polytechnic» (Zaporizhzhia, Ukraine)*

Abstract.

Relevance. In the context of the full-scale invasion of Ukraine by the Russian Federation and the imposition of martial law, holding elections on scheduled dates has become impossible, creating challenges for the legitimacy of political processes and citizens' trust in state institutions. At the same time, the development of a high level of electoral-legal culture and active participation of civil society are key factors in ensuring the potential transparency of electoral processes and preparing society for the conduct of free and fair elections after the end of hostilities.

Purpose of the study. To identify the role of civil society in ensuring the potential transparency of the electoral process through the lens of a mature electoral-legal culture in the contemporary political and legal context of Ukraine.

Results. The article analyzes the main mechanisms of public oversight and electoral preparation, including the work of observation missions, media monitoring, advocacy campaigns, and digital tools for citizen participation. It is established that a high level of electoral-legal culture and civil society activity contribute to raising citizens' legal awareness, fostering a critical attitude toward electoral fraud, and preparing society for the transparent conduct of future elections. The synergy of legal awareness and civic engagement serves as an effective safeguard against abuses and information manipulation.

Conclusions. Ensuring the potential transparency of elections requires the combination of institutional guarantees with a high level of electoral-legal culture and systematic involvement of civil society organizations. Despite positive trends, challenges remain, including regional disparities, electoral populism, and limited access to legal education. It is recommended to expand civic education programs, develop long-term observation platforms, and strengthen cooperation between state institutions and the civil sector.

Keywords: potential electoral transparency, electoral-legal culture, civil society, electoral process, democratic control, political participation, legitimacy

Проблеми організації і прозорості виборів в Україні в умовах воєнного стану та роль громадянського суспільства

Кириченко Юрій, Сергієнко Тетяна, Митюк Андрій*Національного університету «Запорізька політехніка» (Запоріжжя, Україна)*

Анотація.

Актуальність. У контексті повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну та запровадженого воєнного стану проведення виборів у встановлені строки стало неможливим, що створює виклики щодо легітимності політичних процесів і довіри громадян до інститутів влади. Водночас формування високого рівня електорально-правової культури та активна участь громадянського суспільства виступають ключовими чинниками потенційної прозорості виборчих процесів і підготовки суспільства до проведення чесних та справедливих виборів після завершення воєнних дій.

Мета дослідження. Визначити роль громадянського суспільства у забезпеченні потенційної прозорості виборчого процесу через призму зрілості електорально-правової культури в сучасних політико-правових умовах України.

Результати. У статті проаналізовано основні механізми громадського контролю та підготовки до виборів, зокрема діяльність спостережних місій, медіамоніторинг, адвокаційні кампанії та цифрові інструменти участі громадян. Визначено, що високий рівень електорально-правової культури та активність громадянського суспільства сприяють підвищенню правової обізнаності населення, формуванню критичного ставлення до фальсифікацій і підготовці суспільства до прозорого проведення виборів у майбутньому. Синергія правової обізнаності та громадської активності виступає ефективним запобіжником проти зловживань та інформаційних маніпуляцій.

Висновки. Забезпечення потенційної прозорості виборів потребує поєднання інституційних гарантій із високим рівнем електорально-правової культури та системною участю громадських організацій. Попри позитивну динаміку, залишаються виклики, пов'язані з регіональними диспропорціями, електоральним популізмом та обмеженим доступом до правової освіти. Рекомендовано розширення програм громадянської просвіти, розвиток довгострокових спостережних платформ і посилення співпраці між державними інститутами та громадським сектором.

Ключові слова: потенційна прозорість виборів, електорально-правова культура, громадянське суспільство, виборчий процес, демократичний контроль, політична участь, легітимність

Стаття надійшла / Article arrived: 09.09.2025

Схвалено до друку / Accepted: 24.20.2025

Вступ.

Повномасштабне вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 року стало критичною точкою ескалації збройного протистояння, яке розпочалося ще у 2014 році, і ця військова агресія не лише радикально змінила політичну та безпекову архітектуру регіону, але й актуалізувала питання щодо здатності держави забезпечити прозорість і легітимність виборчих процесів у складних умовах. Питання виборів в Україні завжди викликало жваві дискусії серед громадян, оскільки від їх результатів значною мірою залежала доля людей та подальший розвиток держави (Палій, 2009). Особливої актуальності воно набуває в умовах військових дій та продовження воєнного стану, який законодавчо забороняє проведення будь-яких виборів, хоча Конституція України таких обмежень практично не містить. Так, у жовтні 2023 року мали відбутися вибори до Верховної Ради України, хоча щодо цього виникали певні дискусії, зумовлені неточним формулюванням статті 77 Конституції (Конституція України, 1996), а також повинні були відбутися вибори Президента України 31 березня 2024 року. Проте через воєнний стан проведення цих виборів не відбулося, що створило додаткову невизначеність щодо легітимності політичних процесів та наголосило на важливості активної ролі громадянського суспільства у підтримці демократичних стандартів навіть за надзвичайних умов.

Щодо 26 жовтня 2025 року, ця дата мала стати днем чергових місцевих виборів. Проте війна триває, і проведення виборів наразі є неможливим, що підтверджували керівники держави ще у 2022 році, неодноразово наголошуючи на неможливості організації виборчого процесу в умовах воєнного стану (Вибори у 2025-му, 2024). Ця ситуація підтверджує, що прозорість виборчого процесу у таких умовах розглядається не як фактичне голосування, а як потенційна готовність системи, інституцій і громадян до проведення чесних і легітимних виборів після завершення воєнних дій.

В умовах гібридних загроз, інформаційного впливу та зовнішнього тиску особливого значення набувають громадські інститути та рівень електорально-правової культури, які виступають ключовими чинниками забезпечення демократичних стандартів та протидії фальсифікаціям у виборчому процесі. Невизначеність завершення війни підкреслює актуальність системного наукового осмислення ролі громадянського суспільства у забезпеченні прозорості та легітимності виборів.

Актуальність дослідження полягає в тому, що сучасна українська демократія перебуває під значним впливом зовнішніх і внутрішніх факторів, що визначають якість виборчих процедур, рівень довіри громадян до інститутів влади та їхню готовність брати активну участь у політичному житті. Умови воєнного

стану створюють надзвичайно складний контекст для організації та проведення виборів, значно обмежують можливість проведення спостереження та контролю за їх прозорістю і відкритістю, а також підвищують ризики фальсифікацій та маніпуляцій.

У цих умовах особливого значення набуває розвиток громадянського суспільства та формування зрілої електорально-правової культури, що виступають ключовими чинниками забезпечення демократичних стандартів, легітимності політичних рішень і протидії порушенням виборчого процесу. Актуальність теми також визначається зростанням участі громадськості у виборчому контролі, поширенням цифрових платформ для моніторингу виборів та необхідністю формування правової свідомості виборців у нестабільних умовах.

Системне наукове осмислення цих аспектів дозволяє виробити практичні рекомендації щодо підвищення ефективності механізмів забезпечення прозорості виборів, зміцнення довіри громадян до політичних інститутів та адаптації демократичних процедур до надзвичайних умов, що є стратегічно важливим для підтримки стабільності та стійкості української державності під час та після воєнного конфлікту.

Метою дослідження є виявлення ролі громадянського суспільства у забезпеченні потенційної прозорості виборчого процесу через призму зрілості електорально-правової культури в сучасних політико-правових умовах України.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Проблемні питання організації та забезпечення прозорості виборчого процесу в Україні досліджували багато вітчизняних науковців, серед яких О. Лялюк, М. Малетич, К. Павшук, О. Роговенко, М. Ставнійчук, А. Стешенко, А. Нітченко та інші. Їхні наукові праці створюють міцне підґрунтя для подальшого аналізу ролі громадянського суспільства та електорально-правової культури у забезпеченні демократичних стандартів проведення виборів, особливо в умовах воєнного стану.

Окрему увагу вітчизняні правознавці приділяли дослідженню історичних етапів становлення виборчих систем, їх реформування, визначенню переваг і недоліків різних моделей, а також шляхам удосконалення виборчого законодавства України з урахуванням зарубіжного досвіду. У цьому напрямі вагомий внесок зробили такі науковці, як О. Баймуратов, Ю. Барабаш, А. Білоус, В. Журавський, Г. Клименко, Ю. Ключковський, В. Колеснік, В. Кравченко, О. Майданник, О. Марцеляк, М. Наход, О. Новиков, М. Остапенко, А. Романюк, М. Ставнійчук, В. Теліпка, Ю. Тодика, В. Шаповал, Ю. Шемчушенко, Н. Шукліна та інші. Водночас, незважаючи на значну кількість наукових напрацювань, питання комплексного аналізу ролі громадянського суспільства та зрілої електорально-

правової культури у забезпеченні прозорості та легітимності виборчого процесу в умовах воєнного стану залишаються недостатньо дослідженими. Саме тому подальше вивчення цих аспектів має важливе теоретичне та практичне значення для формування стійких демократичних інститутів в Україні.

Результати дослідження.

Вибори є фундаментальним інститутом демократії та ключовим механізмом реалізації політичних прав громадян, що забезпечує взаємодію суспільства і держави у процесі формування влади. Відповідно до ст. 1 Виборчого кодексу України, вибори в державі є основною формою народного волевиявлення та способом безпосереднього здійснення влади Українським народом (Виборчий кодекс України, 2019). З теоретичної точки зору, вибори є політико-правовою процедурою, під час якої політично активні громадяни, які мають право голосу, на основі власних переконань, інтересів і політичних поглядів формують органи державної влади та місцевого самоврядування.

Проведення виборів в умовах демократичного устрою виконує дві ключові функції: репрезентаційну, яка полягає в оновленні складу представницьких органів, органів державної влади та місцевого самоврядування, а також голови держави (у республіканських державах), та легітимацийну, що забезпечує суспільну довіру до влади і підтверджує її відповідність демократичним стандартам. У державах з розвиненою демократією виборчий процес є регулярним, конкурентним і відкритим, що

мінімізує ризики політичного застою та забезпечує високий рівень електоральної культури і політичної легітимності.

В умовах авторитарного правління вибори часто втрачають свою функцію оновлення влади та легітимациї через суспільну підтримку, замінюючись процесом формальної легалізації політичної влади (Ромців, 2023).

В контексті України сьогодні проведення виборів ускладнене війною до такої міри, що їх організація наразі є неможливою. Воєнні умови накладають значні обмеження на організаційно-правові механізми виборчого процесу, доступність та прозорість голосування, а також контроль за дотриманням демократичних процедур. У цих умовах особливого значення набуває роль громадянського суспільства, яке виступає чинником моніторингу виборів, формування правової свідомості виборців та підтримки прозорості політичних процедур (Сергієнко, 2024). Формування та розвиток електорально-правової культури громадян є ключовим для забезпечення демократичної стабільності та легітимності політичних рішень навіть у надзвичайних умовах воєнного стану.

Враховуючи проблематику проведення виборів в умовах воєнного стану та роль громадянського суспільства, важливо окреслити основні поняття, що використовуються у дослідженні. Нижче наведено таблицю з визначеннями ключових термінів, які формують понятійно-категоріальний апарат дослідження.

Табл. 1

Основні поняття дослідження

Поняття	Визначення
Вибори (Виборчий кодекс України, 2019)	Політико-правова процедура, за якої громадяни, що мають право голосу, обирають представників до органів державної влади та місцевого самоврядування з метою реалізації принципів народовладдя, формування легітимних органів влади та забезпечення демократичної відповідальності обраних посадових осіб.
Громадянське суспільство (Бабарикіна & Сергієнко, 2021)	Сукупність неполітичних організацій, ініціатив та форм самоорганізації громадян, які функціонують незалежно від держави та сприяють контролю за діяльністю влади, формуванню правової свідомості населення, залученню громадян до участі в суспільно-політичних процесах і підвищенню прозорості публічного управління.
Електорально-правова культура (Поліщук, 2019)	Рівень правової обізнаності, політичної відповідальності та громадянської активності виборців, що визначає ступінь дотримання демократичних норм під час виборчого процесу, здатність критично оцінювати політичні програми та робити усвідомлений вибір.
Прозорість виборчого процесу (Рум'янцева, 2015)	Ступінь відкритості й підзвітності організації та проведення виборів, що забезпечується через доступ громадян і спостерігачів до процедур голосування, публічність інформації та можливість незалежної перевірки результатів.
Легітимність виборів (Виборча система)	Рівень суспільного визнання результатів виборів як таких, що відображають реальну волю громадян та відповідають принципам чесності, змагальності й правової справедливості, що, у свою чергу, визначає стабільність політичної системи.
Воєнний стан (Закон України, 2015)	Особливий правовий режим, який запроваджується для забезпечення національної безпеки в умовах збройної агресії, передбачає тимчасове обмеження конституційних прав і свобод громадян, змінює порядок функціонування органів влади та створює додаткові перешкоди для організації виборчого процесу.

Таким чином, наведені поняття формують концептуальну основу дослідження, визначають ключові категорії аналізу та дозволяють системно оцінювати проблеми організації та прозорості виборчого процесу в Україні в умовах воєнного стану, а також роль громадянського суспільства у забезпеченні легітимності і демократичності політичних процедур.

Правове регулювання виборчих процесів в Україні охоплює широкий спектр законодавчих актів. Найважливішими у контексті воєнного стану залишаються Конституція України (Конституція України, 1996), Закон України «Про правовий режим воєнного стану» (далі – Закон № 389-VIII) (Закон України, 2015), а також Виборчий кодекс України (Виборчий кодекс України, 2019). Водночас роль останнього у порівнянні з Конституцією та Законом № 389-VIII обмежена, оскільки кодекс передбачає, що у період дії воєнного стану виборчі процеси зупиняються і вибори не проводяться.

Відповідно до ст. 19 Закону № 389-VIII, під час воєнного стану забороняється внесення змін до Конституції, проведення виборів, референдумів, масових зборів, акцій та страйків. Це означає пряму заборону на організацію будь-яких виборів, навіть у разі закінчення повноважень органів влади.

Конституція України містить спеціальні положення щодо термінів повноважень парламенту. Так, ч. 4 ст. 83 передбачає, що у випадку закінчення строку повноважень Верховної Ради, обраної до введення воєнного стану, її повноваження автоматично продовжуються до першого засідання новообраної Ради після скасування воєнного стану. Строк повноважень Верховної Ради, обраної до введення воєнного стану, офіційно завершився, однак нові вибори провести не було можливості, оскільки воєнний стан триває. Це констатує неможливість легітимного формування нового складу парламенту до завершення дії особливого правового режиму.

В Україні склалася правова колізія, пов'язана з неможливістю проведення виборів під час дії воєнного стану. Відповідно до Конституції, чергові парламентські вибори мали відбутися восени 2023 року, а президентські – навесні 2024 року (перший тур 31 березня, другий – 21 квітня).

Проте воєнний стан призупинив виборчі кампанії, оскільки стаття 19 Закону «Про правовий режим воєнного стану» забороняє проведення виборів у цей період. Конституція України гарантує виборче право (ст. 38), але це право не належить до категорії невідчужуваних (ст. 64), тому може бути тимчасово обмежене. Указ Президента № 64/2022 передбачає таке обмеження, хоча прямо не зобов'язує до нього.

Особливої гостроти ситуація набуває щодо інституту президентства. Конституція не передбачає автоматичного продовження повноважень Президента після завершення п'ятирічної каденції у випадку, якщо вибори не

проведені. Таким чином, формально повноваження чинного Президента мали завершитися наприкінці березня 2024 року, однак законодавчого механізму передачі влади в умовах воєнного стану не існує.

Отже, неможливість проведення виборів зумовлена не лише юридичними обмеженнями, а й міркуваннями безпеки, що унеможлиблює повноцінну організацію виборчого процесу. Це породжує необхідність конституційного врегулювання питання легітимності влади в умовах тривалого воєнного стану.

Схожа ситуація спостерігається щодо органів місцевого самоврядування. Хоча законодавство передбачає заборону проведення виборів у період воєнного стану, Конституція України не містить прямої заборони на проведення місцевих виборів у безпечних районах. Теоретично, у таких регіонах можна було б організувати виборчий процес, проте загальна безпекова ситуація залишалася надзвичайно складною, що унеможлиблювало реалізацію виборчого права громадян.

Станом на 2025 рік строки повноважень усіх органів влади, включно з Президентом та Верховною Радою, формально добігли кінця. Щодо місцевих виборів, виборчий процес мав стартувати за 50 днів до дня голосування, тобто для проведення виборів 26 жовтня 2025 року він мав розпочатися 6 вересня. Проте проведення будь-яких виборів у період воєнного стану прямо заборонене. Законодавство встановлює, що чергові вибори можуть бути призначені не пізніше одного місяця після його завершення.

Виборчий кодекс додатково передбачає, що парламент повинен ухвалити рішення про призначення чергових місцевих виборів не пізніше ніж за 90 днів до дня голосування. Для виборів 26 жовтня 2025 року останнім можливим днем такого рішення був 28 липня 2025 року. Проте воєнний стан не був скасований, і Верховна Рада продовжила його до 5 листопада 2025 року, ухваливши відповідний закон 26 липня 2025 року, який набув чинності того ж дня. Також Указ Президента України «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні» затверджено Законом № 4524-IX від 15.07.2025р. (Указ Президента України, 2025). Таким чином, проведення будь-яких виборів залишається неможливим через безперервний воєнний стан, що триває з 24 лютого 2022 року. На це накладаються конституційні та законодавчі колізії, які ускладнюють будь-які спроби легітимного оновлення владних інституцій.

У цьому контексті роль громадянського суспільства стає критичною для забезпечення потенційної прозорості виборчого процесу (Бельська, 2020). Навіть у відсутності фактичного проведення виборів організації громадянського суспільства виконують низку ключових функцій, які сприяють підтримці демократичних стандартів та легітимності органів влади (Нечай & Волобуєв, 2025). До таких функцій належать:

- моніторинг дотримання прав виборців, включно з фіксацією порушень та інформуванням громадськості;
 - інформаційні кампанії, що забезпечують доступ населення до актуальної інформації про їхні виборчі права;
 - освітні ініціативи, зокрема тренінги, лекції, вебінари для підвищення громадянської обізнаності;
 - інституційний тиск на органи влади,

що включає рекомендації, партнерство з міжнародними організаціями та моніторинг виконання демократичних стандартів. Таким чином, громадянське суспільство виступає гарантом потенційної легітимності виборчого процесу, а його активність формує основу для прозорого відновлення виборів після завершення воєнного стану та мінімізує ризики конституційної невизначеності (Табл. 2).

Табл. 2.

Основні напрями діяльності громадянського суспільства у забезпеченні прозорості виборчого процесу

Напрямок діяльності	Конкретні дії	Очікуваний ефект
Моніторинг	Фіксація порушень прав виборців, складання звітів, публікації в медіа, збір статистики та аналіз виборчого процесу	Своєчасне виявлення проблем та документування порушень, підвищення прозорості процесу, створення основи для правових та політичних рекомендацій
Інформаційні кампанії	Роз'яснення виборчих прав, організація медіа-проектів, публікації у соцмережах, інформування через місцеві ЗМІ та онлайн-платформи	Підвищення обізнаності громадян про їхні права та процедури голосування, стимулювання активної участі у виборах, формування критичного ставлення до порушень
Освітні ініціативи	Проведення тренінгів, лекцій, вебінарів, створення навчальних матеріалів та інтерактивних курсів для різних груп населення	Підготовка населення до участі у виборах, розвиток електорально-правової культури, формування свідомого і відповідального виборця
Інституційний тиск	Надання рекомендацій органам влади, офіційні звернення, адвокаційні кампанії, співпраця з міжнародними експертами та спостережними місіями	Забезпечення дотримання демократичних стандартів, підвищення потенційної легітимності виборів, створення механізмів контролю та підзвітності влади, запобігання порушенням і корупції

Аналіз основних напрямів діяльності громадянського суспільства, що їхня активність охоплює всі ключові аспекти забезпечення потенційної прозорості виборчого процесу: від моніторингу прав виборців та інформаційних кампаній до освітніх ініціатив і інституційного впливу на органи влади. Реалізація цих функцій сприяє підтримці демократичних стандартів навіть у відсутності фактичного проведення виборів

та створює основу для легітимного відновлення виборчого процесу після завершення воєнного стану.

Для наочного відображення взаємозв'язку між напрямами діяльності громадянського суспільства та потенційною прозорістю виборчого процесу можна використати схему (Рис. 1), яка демонструє механізми впливу громадських організацій на забезпечення легітимності органів влади.

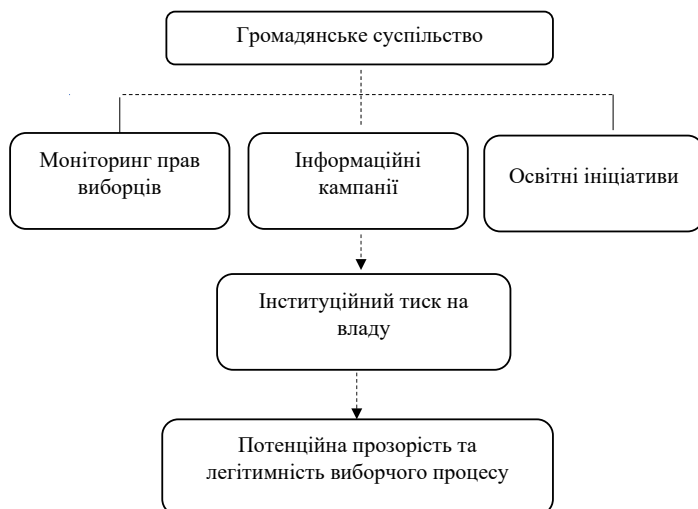

Рис. 1. Механізми впливу громадянського суспільства на прозорість виборчого процесу

З наведеного рисунка видно, що діяльність громадянського суспільства охоплює комплекс взаємопов'язаних механізмів, спрямованих на забезпечення потенційної прозорості виборчого процесу. Моніторинг дотримання прав виборців, інформаційні та освітні кампанії, а також інституційний тиск на органи влади формують системну основу для легітимного відновлення виборів після завершення воєнного стану. Отже, активність громадських організацій не лише підтримує демократичні стандарти в умовах воєнного стану, а й мінімізує ризики конституційної невизначеності, забезпечуючи потенційну легітимність органів влади та готовність суспільства до участі у майбутніх виборах.

Висновки.

Таким чином, на основі проведеного дослідження можна зробити такі висновки:

1. Проблема проведення виборів під час воєнного стану в Україні є комплексною і багатоплановою. Поєднання законодавчих обмежень, безпекових ризиків та конституційних колізій унеможливує організацію виборчого процесу, а відсутність механізмів автоматичного продовження повноважень органів влади створює правову невизначеність та загрожує легітимності державних інституцій. Додатковим фактором є необхідність узгодження національних правових норм із міжнародними стандартами демократичних виборів, що підвищує складність практичного втілення процедур голосування.

2. Ситуація з виборами органів місцевого самоврядування демонструє ще більшу складність. Хоча Конституція України не містить прямої заборони на проведення виборів у безпечних регіонах, загальна безпекова ситуація унеможливує реалізацію цього права, що підкреслює суперечливість законодавчих норм і потребу в їхньому удосконаленні. Крім того, відсутність чітких механізмів проведення дистанційного або альтернативного голосування створює додаткові ризики дискримінації виборців та нерівного доступу до виборчого процесу.

3. Громадянське суспільство відіграє критично важливу роль у підтримці потенційної прозорості виборчого процесу. Його активність охоплює кілька взаємопов'язаних напрямів: моніторинг дотримання прав виборців, проведення інформаційних та освітніх кампаній, формування інституційного тиску на органи влади для дотримання демократичних стандартів, а також створення аналітичних платформ для оцінки стану виборчого процесу. Ці дії дозволяють не лише підтримувати потенційну легітимність органів влади, але й створюють основу для прозорого відновлення виборчого процесу після завершення воєнного стану, зменшують ризики

політичної нестабільності та підвищують суспільну довіру до демократичних процедур.

4. Активність громадських організацій сприяє підвищенню громадянської обізнаності та готовності населення до участі у виборах, а також формує основу для прозорого відновлення виборчого процесу після завершення війни та скасування воєнного стану. Завдяки систематичному проведенню тренінгів, семінарів та інформаційних кампаній громадяни отримують необхідні знання про процедури голосування, свої права та механізми захисту від порушень. Це дозволяє не лише зменшити ризики конституційної невизначеності, але й формує довіру до майбутніх виборів, що є важливим фактором стабілізації демократичних інституцій, зміцнення електорально-правової культури та відновлення ефективно-взаємодії громадянського суспільства з органами влади.

5. Необхідно системно розвивати потенціал громадянського суспільства через модернізацію моніторингових механізмів, створення інтерактивних інформаційних платформ, впровадження освітніх програм, а також розвиток партнерства міжнародними організаціями та спостережними місіями. Такий комплексний підхід дозволить забезпечити прозорість та легітимність виборчого процесу навіть у складних надзвичайних ситуаціях, а також сприятиме формуванню довгострокових стратегій громадянської участі, підтримці демократичних стандартів та підвищенню ефективності державних інституцій у період трансформацій.

Щодо перспективи подальших досліджень у цій сфері, то вони полягають у комплексному вивченні ролі громадянського суспільства у забезпеченні прозорості виборчого процесу в умовах надзвичайних ситуацій та воєнного стану. До пріоритетних напрямів належить аналіз ефективності різних форм моніторингу та інформаційних кампаній у безпечних і прифронтових регіонах, оцінка їх впливу на підвищення громадянської обізнаності та дотримання виборчих прав. Значну увагу слід приділити розробці механізмів інтеграції громадських організацій у формальні процедури виборчого процесу після завершення воєнного стану, а також вивченню міжнародного досвіду організації виборів у кризових умовах з метою адаптації кращих практик до українських реалій. Не менш важливим є дослідження правових аспектів, спрямованих на врегулювання конституційних колізій під час надзвичайних ситуацій, а також оцінка потенціалу технологічних інструментів і цифрових платформ для моніторингу, інформування та залучення громадян у виборчий процес навіть за умов обмеженої мобільності та безпеки.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

- Бабарикіна, Н. А., & Сергієнко, Т. І. (2021). *Сталій розвиток громадянського суспільства в період гібридних війн*. У *Role of science and education for sustainable development* (Monograph 44, сс. 704–713). University of Technology, Katowice. ISBN 978–83–960717–0–5. <http://www.wydawnictwo.wst.pl/uploads/files/f8b2328a3dbfcf8d510300259fb8a101.pdf>.
- Бельська, Т. В. (2020). *Державна влада та громадянське суспільство: конспект лекцій для студентів бакалавріату всіх форм навчання спеціальності 281 – Публічне управління та адміністрування*. ХНУМГ ім. О. М. Бекетова.
- Вибори у 2025-му? (2024). У владі обговорюють можливі сценарії. https://lb.ua/news/2024/10/03/637579_vibori_2025mu_vladi_obgovoryuyut.html.
- Виборча система та легітимність виборів. (б.р.). *Socialdata.org.ua*. <https://socialdata.org.ua/viborcha-sistema-ta-legitimnist-vibo/>.
- Виборчий кодекс України: Закон України від 19.12.2019 № 396-IX. (2019). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>
- Про правовий режим воєнного стану. Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII (2015). <https://tax.gov.ua/diyalnist/zakonodavstvo-pro-diyalnis/zakoni-ukraini/77475.html>.
- Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. (1996). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#text>
- Нечай, О., & Волобуєв, В. (2025). Роль громадянського суспільства у формуванні ефективних владних рішень під час демократичного транзиту. *Наукові праці МАУП. Політичні науки та публічне управління*, 2(78), 113–118.. [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2025-2\(78\)-17](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2025-2(78)-17)
- Палій, Г. О. (2009). Виборча система України: проблеми, наслідки функціонування та шляхи вдосконалення. *Монітор*, 12. <http://www.mss.gov.ua/Momtor/April/12.htm>.
- Поліщук, І. О., & Сахань, О. М. (2019). Категорія «електоральна культура». *Вісник НІУ імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*, 2(41), 52–69.
- Ромців, О., & Микієвич, Л. (2023). Вибірчі системи: переваги, недоліки, пошуки оптимальних варіантів. *Вісник НУ «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки, 10(3(39)), 281–288. <https://doi.org/10.23939/law2023.39.281>.
- Рум'янцева, С. В. (2015). Прозорість виборчого процесу: необхідність та наслідки втілення в Україні. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*, 1/2(25/26), 101–105. <https://visnyk-ppsp.kpi.ua/article/view/119331/113866>.
- Сергієнко, Т. І. (2024). Взаємодія органів влади та суспільства в умовах війни. У *Політика та право в умовах дії воєнного стану: пошук рішень* (сс. 175–177). УДУ імені Михайла Драгоманова.
- Указ Президента України «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні», затверджений Законом № 4524-IX від 15.07.2025. (2025). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/478/2025#Text>.

REFERERNCES

- Babarykina, N. A., & Serhiienko, T. I. (2021). Stalyi rozvytok hromadianskoho suspilstva v period hibrydnykh viin [Sustainable development of civil society during hybrid wars]. In *Role of science and education for sustainable development* (Monograph 44, pp. 704–713). University of Technology, Katowice. ISBN 978–83–960717–0–5. <http://www.wydawnictwo.wst.pl/uploads/files/f8b2328a3dbfcf8d510300259fb8a101.pdf>.
- Bielska, T. V. (2020). Derzhavna vlada ta hromadianske suspilstvo: konspekt lektsii [State power and civil society: Lecture notes]. KhNUMH im. O. M. Beketova.
- Konstytutsiia Ukrainy. Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 № 254k/96-VR [Constitution of Ukraine: Law of Ukraine No. 254k/96-VR of 28.06.1996]. (1996). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
- Nechai, O., & Volobuiev, V. (2025). Rol hromadianskoho suspilstva u formuvanni efektyvnykh vladnykh rishen pid chas demokratychnoho tranzytu [The role of civil society in shaping effective governance decisions during democratic transition]. *Naukovi pratsi MAUP. Politychni nauky ta publichne upravlinnia*, 2(78), 113–118. [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2025-2\(78\)-17](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2025-2(78)-17).
- Palii, H. O. (2009). Vybورها systema Ukrainy: problemy, naslidky funktsionuvannia ta shliakhy vdoskonalennia [Electoral system of Ukraine: Problems, consequences of functioning and ways of improvement]. *Monitor*, 12. <http://www.mss.gov.ua/Momtor/April/12.htm>.
- Polishchuk, I. O., & Sakhan, O. M. (2019). Kategoria «elektoralna kultura» [The category of «electoral culture»]. *Visnyk NIUU imeni Yaroslava Mudroho. Serii: Filosofiia, filosofiia prava, politolohiia, sotsiologiia*, 2(41), 52–69.
- Pro pravovyi rezhym voiennoho stanu. Zakon Ukrainy vid 12.05.2015 № 389-VIII [Law of Ukraine No. 389-VIII «On the legal regime of martial law» of 12.05.2015]. (2015). <https://tax.gov.ua/diyalnist/zakonodavstvo-pro-diyalnis/zakoni-ukraini/77475.html>.
- Pro prodovzhennia stroku dii voiennoho stanu v Ukraini. Ukaz Prezydenta Ukrainy, zatverdzhenyi Zakonom № 4524-IX vid 15.07.2025 [Decree of the President of Ukraine «On the extension of martial law in Ukraine», approved by Law No. 4524-IX of 15.07.2025]. (2025). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/478/2025#Text>.
- Romtsiv, O., & Mykiiievych, L. (2023). Vyborchy systemy: perevahy, nedoliky, poshuky optymalnykh variantiv [Electoral systems: Advantages, disadvantages, search for optimal models]. *Visnyk NU «Lvivska politekhnika»*. Serii: Yurydychni nauky, 10(3(39)), 281–288. <https://doi.org/10.23939/law2023.39.281>.
- Rumiantseva, S. V. (2015). Prozorist vyborchoho protsesu: neobkhdnist ta naslidky vtillennia v Ukraini [Transparency of the electoral process: necessity and consequences of implementation in Ukraine]. *Visnyk NTUU «KPI». Politolohiia. Sotsiologiia. Pravo*, 1/2(25/26), 101–105. <https://visnyk-ppsp.kpi.ua/article/view/119331/113866>.
- Serhiienko, T. I. (2024). Vzaiemodiia orhaniv vlady ta suspilstva v umovakh viiny [Interaction between government bodies and society in wartime]. In *Polityka ta pravo v umovakh dii voiennoho stanu: poshuk rishen* (pp. 175–177). UDU imeni Mykhaila Drahomanova.
- Vybورها systema ta lehitymnist vyboriv [Electoral system and legitimacy of elections]. (n.d.). *Socialdata.org.ua*. <https://socialdata.org.ua/viborcha-sistema-ta-legitimnist-vibo/>.
- Vyborchy kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 19.12.2019 № 396-IX [Electoral Code of Ukraine: Law of Ukraine No. 396-IX of 19.12.2019]. (2019). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>.
- Vybory u 2025-mu? U vladi obhovoriuiut mozhylyv stsenarii [Elections in 2025? Possible scenarios discussed by authorities]. (2024). https://lb.ua/news/2024/10/03/637579_vibori_2025mu_vladi_obgovoryuyut.html.